

## **JAKOŚĆ DANYCH FINANSOWO-KSIĘGOWYCH**

### **1. Dane finansowo-księgowe jako źródło informacji o przedsiębiorstwie**

Dane finansowo-księgowe mają za zadanie informować o obecnej sytuacji finansowej przedsiębiorstwa. Zainteresowanymi informacją zawartą w danych finansowo-księgowych są, oprócz kadry kierowniczej przedsiębiorstwa, także inne grupy odbiorców. Można tu wymienić inwestorów (np. akcjonariusze i obligatariusze), kredytodawców, ubezpieczycieli, rząd, społeczności lokalne oraz społeczeństwo w ogóle. Dane finansowo-księgowe pozwalają więc jednostkom zewnętrznym w stosunku do firmy uzyskać obraz całości przedsiębiorstwa.

Do oceny przedsiębiorstwa nie wszystkie dane finansowo-księgowe muszą okazać się użyteczne. Z drugiej strony nie zawsze odbiorca danych finansowo-księgowych ma możliwość dysponowania pełną informacją o przedsiębiorstwie. Dotyczy to zwłaszcza jednostek zewnętrznych. Mają oni najczęściej możliwość dostępu tylko do końcowej fazy procesu generowania informacji księgowych, czyli do sporządzonych sprawozdań finansowych. Na ich podstawie tworzą np. wskaźniki finansowe do oceny działalności przedsiębiorstwa. Dane zawarte w sprawozdaniach finansowych są więc podstawą oceny przedsiębiorstwa przez jednostki zewnętrzne. Zatem jakość publikowanych w sprawozdaniach finansowych danych jest warunkiem poprawnej oceny przedsiębiorstwa.

### **2. Jakość danych finansowo-księgowych spółek publicznych**

Spółki publiczne mają obowiązek podawania wyników finansowo-księgowych w postaci raportów miesięcznych, kwartalnych, półrocznych i rocznych. Raporty te mają różny zakres udostępnianych informacji.

---

<sup>1</sup> Autor był stypendystą Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej w 1995 roku.

Podstawowe elementy takie jak, przychody netto ze sprzedaży, zysk przed opodatkowaniem i zysk netto występują we wszystkich rodzajach raportów. Analizując dane finansowo-księgowo podawane przez spółki można zauważyć, że zsumowane miesięczne kwoty danych finansowych rzadko zgadzają się z danymi zawartymi w raportach kwartalnych. Te z kolei nie odpowiadają wstępnym raportom półrocznym i rocznym, które po ostatecznym zweryfikowaniu przez audytora (biegłego rewidenta) ponownie zmieniają swój wygląd, nierzadko diametralnie.

Przez jakość danych finansowo-księgowych podawanych przez spółki publiczne będą rozumiał zgodność wyników w różnych raportach zawierających ten sam okres sprawozdawczy. Tak więc jeśli dane podawane w raportach miesięcznych zsumowane z całego roku są równe danym zawartym w sprawozdaniu rocznym, to należy uznać je za wysokiej jakości, ponieważ nie zmieniają się. Można zaufać danym z krótszych okresów, ponieważ są one równe danym z dłuższych okresów. Jakość w tym znaczeniu jest równoznaczna z wiarygodnością danych. Jeśli dane charakteryzują się wysoką jakością, to oznacza to, że można się na nich opierać przy ocenie przedsiębiorstwa.

Oczywiście, trudno wymagać całkowitej zgodności danych podawanych w różnych momentach czasu. Wiadomo, że mogą wystąpić pewne sytuacje, które powodują odchylenia. Jeśli jednak założymy, że przyczyny występowania takich sytuacji są losowe, zatem odchylenia w danych powinny mieć charakter losowy.

W dalszej części artykułu będę analizował jakość danych finansowo-księgowych spółek publicznych na przykładzie odchyień wstępnych i zweryfikowanych danych rocznych za 1995 rok. Wyniki te są podawane w odstępie miesiąca mniej więcej na trzy miesiące po zakończeniu roku. Tak więc w spółce nie powinno nastąpić nic takiego co zmieniłoby wynik finansowy. Wstępne sprawozdania roczne podawane przez spółkę są badane przez audytora w celu kontroli księgowości prowadzonej przez przedsiębiorstwo. Jeśli odchylenia między wstępnymi i zweryfikowanymi wynikami rocznymi nie występują lub są niewielkie, to audytor potwierdza tym samym dobrą jakość prowadzonej księgowości w przedsiębiorstwie.

W artykule badaniu jakości zostaną poddane tylko trzy pozycje z rocznych wstępnych i zweryfikowanych rachunków wyników: przychody netto ze sprzedaży (dla banków będą to przychody z tytułu odsetek, dla firm ubezpieczeniowych zaś składka brutto), zysk przed opodatkowaniem

oraz zysk netto. Do analizy różnic między wynikami wstępnymi i zweryfikowanymi zastosowano zmiany względne w celu porównywalności wyników spółek o różnej wielkości. Tak więc zastosowano następującą formułę badania odchyleń:

$$R = \frac{Z - W}{W} \cdot 100\%$$

gdzie:  $R$  – odchylenie w danych finansowo-księgowych,

$W$  – dane z wstępnego raportu finansowego za rok 1995,

$Z$  – dane ze zweryfikowanego raportu finansowego za rok 1995.

Tak policzone odchylenia dla spółek publicznych zostały zaprezentowane w tab. 1.

Tabela 1. Odchylenia między rocznymi danymi wstępnymi i zweryfikowanymi

Lp.	SPOŁKA	Przychody netto ze sprzedaży	Zysk przed opodatkowaniem	Zysk netto
1.	AGROS	0,00	0,00	0,00
2.	ANIMEX	-2,19	-0,70	-0,04
3.	AMERBANK	0,00	-2,74	-1,31
4.	BETONSTAL	1,29	-32,84	-70,85
5.	BANK GDAŃSKI	0,00	0,00	0,00
6.	BPH	0,00	0,00	0,00
7.	BRE	0,10	1,15	0,00
8.	BŚK	-0,55	-1,84	0,29
9.	BUDIMEX	0,00	0,00	0,00
10.	BWR	0,00	0,00	0,00
11.	BYTOM	0,00	0,00	0,00
12.	COMPUTERLAND	0,00	0,00	0,00
13.	DĘBICA	0,00	0,00	0,00
14.	DOMPLAST	-0,02	-2,57	-8,74
15.	DROSED	0,00	0,00	0,00
16.	ECHO PRESS	0,00	0,00	0,00
17.	EFEKT	0,00	0,00	0,00
18.	ELEKTRIM	0,00	1,59	0,46
19.	ELEKTROBUDOWA	0,00	0,40	0,03
20.	ELEKTROMONTAŻ	0,00	0,00	0,00
21.	ESPEBEPE	0,00	1,41	1,41
22.	EXBUD	0,00	0,00	0,00
23.	FARMFOOD	0,00	0,37	0,37
24.	GÓRAŹDŹE	0,00	0,00	0,00
25.	HUTA OŁAWA	0,00	0,00	0,00
26.	INDYKPOL	-1,35	1,59	-8,05
27.	IRENA	0,00	0,00	0,00
28.	JELFA	0,00	0,00	0,23
29.	JUTRZENKA	0,00	0,00	0,00

Tabela 1. – cd.

30.	KABLE BFK	0,00	0,00	0,00
31.	KABLE	0,00	0,00	0,00
32.	KĘTY	0,00	-5,18	-6,88
33.	KPBP BICK	0,00	0,00	0,00
34.	KRAKCHEMIA	0,00	0,00	0,00
35.	KREDYT BANK	0,08	0,00	0,00
36.	KROSNO	0,00	0,00	0,00
37.	ŁDA	0,00	0,00	0,00
38.	MOSTOSTAL EXPORT	0,00	0,00	0,00
39.	MOSTOSTAL WA-WA	0,00	0,00	0,00
40.	MOSTOSTAL ZABRZE	0,00	-0,33	-0,38
41.	MOSTOSTAL GDANSK	0,00	0,00	0,00
42.	NOVITA	0,00	-2,19	1,39
43.	OKOCIM	0,00	0,00	0,00
44.	OPTIMUS	0,00	-10,54	-17,04
45.	PBR	0,00	0,00	0,00
46.	PEKPOL	0,00	0,00	0,00
47.	PETROBANK	-0,01	0,00	1,63
48.	POLFA KUTNO	0,00	0,00	4,45
49.	POLIFARB CIESZYN	0,00	-7,27	-4,58
50.	POLIFARB WROCLAW	0,00	0,09	0,10
51.	PPABank	0,00	0,00	0,00
52.	PPWK	0,00	0,00	0,00
53.	PROCHEM	0,00	0,00	0,00
54.	PRÓCHNIK	0,00	0,00	0,00
55.	RAFAKO	0,00	-288,75	-436,51
56.	RELPOŁ	0,00	-3,33	-0,48
57.	REMAK	0,00	0,00	0,00
58.	ROLIMPEX	0,00	11,22	-1,62
59.	SOKOŁÓW	0,19	-1,41	-1,60
60.	STALEXPORT	0,00	1,43	0,55
61.	STOMIL	0,01	-0,21	-14,58
62.	SWARZĘDZ	0,00	-8,82	-13,45
63.	TONSIL	0,00	-0,12	-5,67
64.	UNIVERSAL	0,43	1,10	3,85
65.	VISTULA	0,00	0,00	0,00
66.	WARTA	0,00	0,00	0,00
67.	WBK	0,00	0,00	0,02
68.	WEDEL	0,00	0,00	0,00
69.	WÓLCZANKA	0,00	0,00	0,00
70.	ZASADA	-3,34	-119,75	-166,31
71.	ŻYWIEC	0,00	0,00	0,00

Źródło: Obliczenia własne na podstawie raportów spółek.

Największe odchylenia znacząco odbiegające od pozostałych dotyczą dwóch spółek: Rafako i Zasady. W obu spółkach wynik

finansowy przed jak i po opodatkowaniu przed zweryfikowaniem wskazywał na zyski, zaś po zweryfikowaniu okazało się, że spółki przynoszą straty. W spółce Sobiesław Zasada Centrum różnice wynikają z tego, że spółka błędnie wyceniła zapasy, niewłaściwie uznała niektóre koszty sprzedaży oraz źle przeszacowała zobowiązania wyrażone w walutach obcych. Spółka Rafako zaś nie utworzyła rezerw, w związku ze stratą ze sprzedaży spółki Inmeg SA oraz na przejściowe różnice w podatku dochodowym.

Analizując otrzymane odchylenia można zauważyć, że w 39 spółkach (ponad połowa) nie występują żadne znaczące odchylenia (z dokładnością do dwóch miejsc po przecinku wynoszą 0%). Jeśli zaś przeanalizujemy poszczególne pozycje z rachunku wyników, zauważymy, że najwięcej interwencji audytora było w stosunku do zysku netto (w 30 spółkach) i zysku brutto (w 27 spółkach). Najmniej interwencji dotyczyło zaś przychodów netto ze sprzedaży, tylko w 12 spółkach nastąpiła korekta tej pozycji rachunku wyników. Już z tego faktu można wyciągnąć wniosek, że przychody netto ze sprzedaży charakteryzują się dużo większą jakością niż zysk.

Potwierdza to także analiza wielkości odchyłeń. Przychody netto odchylają się maksymalnie niespełna o 4% (dla spółki Sobiesław Zasada Centrum), zysk brutto już o prawie 300%, a zysk netto o ponad 400% (w obu przypadkach zysku dla Rafako).

Jeśli porównamy znak odchylenia (dodatni, czy ujemny), zauważymy, że dla obrotów liczba odchyłeń dodatnich jest równa liczbie odchyłeń ujemnych, dla zysku brutto i netto przeważają odchylenia ujemne. Sugeruje to wniosek, że spółki zawyżają wielkość zysków.

Porównując zaś wielkości odchyłeń dodatnich i ujemnych, zdecydowanie przeważają odchylenia ujemne: dla przychodów suma odchyłeń dodatnich wynosi 2%, ujemnych -7,5%, dla zysku przed opodatkowaniem odpowiednio 20% i -488,5%, dla zysku netto 15% i -758%. Potwierdza to tezę o zawyżaniu pozycji z rachunku wyników.

Zbadamy teraz czy odchylenia mają rozkład normalny. Stawiamy hipotezę  $H_0$ , że dystrybuanta zmiennej (odchyłeń) jest tożsamościowo równa dystrybuancie rozkładu normalnego  $N(0, s)$ . Do badania weźmiemy tylko wyniki finansowe z odchyleniami (bez zweryfikowanych wyników finansowych, które nie różniły się od wyników wstępnych). Jak już wcześniej zaznaczono w 12 spółkach nastąpiła korekta przychodów netto ze sprzedaży, w 27 spółkach – zysku brutto, 30 – zysku netto.

Ze względu na małą liczbę odchyłeń badanie zgodności z rozkładem normalnym przeprowadzimy za pomocą testu Hellwiga (1965). Dla odchyłeń w przychodach netto nie ma podstaw do odrzucenia hipotezy  $H_0$  (niezależnie od przyjętego poziomu istotności  $\alpha$ ), czyli że odchylenia obrotów mają charakter losowy. Możemy więc twierdzić, że obroty są pozycją w rachunku wyników o dobrej jakości.

Dla odchyłeń zysku netto jak i brutto odrzucamy hipotezy  $H_0$  (niezależnie od przyjętego poziomu istotności  $\alpha$ ). Zatem odchylenia te nie mają charakteru losowego, i wynikają z celowego (zawyżania wyniku finansowego) lub nieświadomego działania spółek (nieznajomość zasad rachunkowości według nowej ustawy o rachunkowości obowiązującej dopiero od 1995 roku). Jakość zysku netto i brutto jest więc wątpliwa. Nie można zatem tych pozycji w rachunku wyników uważać za wiarygodne.

### 3. Podsumowanie

Jakość danych finansowo-księgowych odzwierciedla stan prowadzonej księgowości przez spółki. Z przeprowadzonego badania odchyłeń wynika, że nie wszystkie pozycje ze sprawozdań finansowych są dobrej jakości. Część spółek powinna ściślej współpracować z audytorami badającymi sprawozdania finansowe. Współpraca nie może odbywać się jedynie na etapie weryfikacji raportów. Audytor powinien czuwać nad prowadzoną księgowością firmy w ciągu całego roku obrotowego<sup>2</sup>. Wtedy dane finansowo-księgowe będą charakteryzować się wysoką jakością.

### Literatura

- [1] Hellwig Z.: *Test zgodności dla małej próbki*, „Przegląd Statystyczny” 1965, nr 2, s. 99-112.

---

<sup>2</sup> Obowiązki audytora określa umowa zawarta ze spółką. Jeśli jest ona rozszerzona o badanie sprawozdań w trakcie roku, cena usługi jest znacznie wyższa. Jednak korzyści z takiej współpracy wydają się oczywiste.